

Bir türkü bir hikaye
Duran GÖK

MANTUVAR TÜRKÜSÜ

Kars çıldırdan aile dostum halk ozanı Burhan Yıldırım anlatıyor. Abisi 1960'lı yıllarda Trabzon'da Teknik Üniversite okurken Andırınlı sonradan izini kaybettiği bir arkadaşı ile aynı yurttta kalır. Oda da mantıvar türküsünü söyler dururmuş. Kendiside halk müziğine yatkın olduğu için ilgisini çekmiş. Aklında kalanlarıda Burhan Yıldırım öğrenmiş. Burhan beyle Andırna gittik. Türkü sohbetine katılan bir anne mantuvarı okuyunca bu anısını anlatmıştı.

Gerçektende mantuvar üzeine yaptığımız araştırma bizi atalardan Kalan hıdrellez geleneği içinde bir kültür sofrası ve ziyafeti önümüze serdi.

Erinmeden sözlüğe bakalım. Mantuvarın manaları (Türkiye Türkçesi Ağızları Sözlüğü)

Mantuvar (1.Anlamı)

Kulak ağrısını geçirmek için kullanılan, çiçekleri güzel kokulu ve sarı renkli bir kır bitkisi.

Türkiye Türkçesi Ağızları Sözlüğü

Mantuvar (2.Anlamı)

Manilerde kader çekme oyunu

Mantuvar (3.Anlamı)

Kader, baht.

Türkiye Türkçesi Ağızları Sözlüğü

Mantuvar bir kır çiçeği yazın açar. Altın sarısı çiçekler top top olur. Toplayanlar tutam yapar. Sağlık yönünden faydalı olduğunu herkes bilir. Halk hekimliğinde faydaları saymakla bitmez. En kolayı çayını içmektir.

Kültür yönünden mantuvarı anlamak toplumu tanımadan geçer.

Evvela mantuvar rağbet edilen hoş kokulan bir çiçek olduğu, kırlarda az bulunduğundan insanların dikkatini çeker. Söylenecek sözler, dile getirilemeyen duygularmantuvara söylenir. Mantuvar dertdaş olur, yoldaş olur, haldaş olur. Türkü, mani olur dillerde söylenir.

Andırın yöresinde mantıvar manileri

Ah mantıvar mantıvar
mantuvarın vakti var
mantuvara gelenin
cennette bir tahtı var

Mantuvarınmarıcı
bu dert beni alıcı
anam banı verirse
varayım vane

mantuvarım mak beni
üşütmüşsün ört beni
koynunda terletmişsin
sinende kurut beni

mantuvarım ocak ocak
ben biterim kucak kucak
gelin kırmızı hamamlı
kızlar mantuvar aralı

mentuvarım menem yok
ben öksüzüm anam yok
ellerin sürüsüyle
benimde bir tenem yok

Sonra mantıvar özellikle aydınların bir araya gelerek mantıvar açma oyunu oynarlar. Araştırmacı Artun Çukurova'da

"Kızlar hıdrellez gecesi dilekleri neyse onu gül dalına asarlar, mani söyler. Bazen de manileri kağıda yazıp kaba koyarlar. Hıdrellez sabahı şanslarına çekip, yorumlarlar. Bu manilere 'mantuvar maniler' adı da verilir.

Andırın yöresinde mantıvar geleneği yaşar.

Mantuvar çevirme: Genişçe bir kabın içine su konulup suyun üzeri örtüldükten sonra içine iğne, düğme, çatal iğne, fasulye, para gibi şeyler atılır. Suya atılan nesneler birer kişi adına çekilir ve o nesneyi kim attıysa onun şansına mani okunurdu.

Mantuvar, Çukurova ve Torosların sözlü edebiyatında, eğlenme kültüründe yaşayan canlı bir gelenektir. Mesela araştırmacı Esmâ Şimşek Kadirli de bu gelenekten bahseder.

Kadirli, sözlü halk kültürü yönüyle de oldukça zengin bir yapıya sahiptir. Bu bölgede, masallardan, ağıtlara, türkülere, mantuvar manilerine kadar her türün örneği usta anlatıcıları/söyleyicileri tarafından hala icra edilmektedir.

Kazanda öyle.

Bakır bir kaba su doldurulur, içerisine mantıvar atılır. Oturanlar yüzük, küpeler, kolye atarlar ve maniler söylenir okunan mani o kişinin olur. Buna kozan ve çevresinde mantıvar açmak denir.

Kumluca yöresinde mantıvar deniyor. Köyün genç kızlarının burada bahtı açılacağı söylenir.

Mantuvar oyunu denilen mantıvar açmak Anadolu'nun içlerinde, balkanlarda bile var. Bir orta Asya geleneği olduğu kabul ediliyor.

Araştırmacı Yurtsever mantıvar çiçeklerini koklayarak geben kalesine çıktığını yazar. Ayrıca geben kralının özgürlüğünü kaybedenler mantıvar çiçeklerine son kez baktığını ima ederek mantıvarın kıymetine dikkat çeker.

Kızıl köyünde söylenen mantıvar manileri bölgenin mantıvar coğrafyası olduğunu ne güzel anlatır.

Mantuvar manileri nelerdir?

Oy mantıvar mantıvar

Mantuvarın ahtı var

Mantuvara gelenin

Cennette beş tahtı var.

Mantuvarım var ola

İçi dolu nar ola

Mantuvara gelenin

Ahireti hayrola

Mantuvarım var ola

İçi dolu nar ola

Mantuvara gelmeyenin

Eli yüzü karola

Mantıvar mantın mantın

Düşünmesi ne çetin

Gelin mantıvar atak

Alatlı Cennet hatın

Sıra mantuvar türküsüne geldi. Diliyle, türküde geçen hikayesi ile bir Andırın türküsü mantuvar. Bir yiğide sevdiği kızı verilmeyince yaşanan sevda hikayesinin mantuvar diline anlatılışı, yansıtır türkü. Coğrafya, mekan, dil, duygular Andırın yöresinin ta kendisidir. Türkü hala Andırında söylenir.

MANTIVAR

Ey mantıvar mantıvar
Mantıvarır vakti var
Mantıvara gelenin
Cennette beş tahtı var

Mantıvarım açıldı
Korkuları saçıldı
Anasına müjd'olsun
Kızın bahtı açıldı

Ey hezinehezine
Kürkü düşmüş dizine
Oturmuş yol üstüne
Kimse bakmaz yüzüne

Söğüde yılan aktı
Dalını kıra kıra
Bana bir yiğit baktı
Terini sile sile

Karşıda koyun kuzu
Kıvrım kıvrım boynuzu
Yok demem, yoksul demem
Yiğide verin kızı

Mantıvarımağvan ol
Kaza bela savan ol
Ne gelene yüz çevi
Ne gidene kovan ol

Mezdeğinin güründen

Ok işlemez püründen
Bir incecik nur doğmuş
Muhammed'in nurundan

Halk Türküsü/Andırın Yöresi

GÖKHAN Gök